

TEMELJNI DEJAVNIKI ČLOVEKOVEGA RAZVOJA

DEDNOST:
nativizem
(Descartes)

OKOLJE:
empirizem
(Lock, vedenjska psih.)

SAMODEJAVNOST:
avtonomizem

Včasih so poudarjali le en dejavnik (npr.: IMPIRIZEM-razmišljanje, da je razvoj človeka odvisen samo od okolja; človek je nepopisan list papirja; smer behaviorizma je zagovornica empirizma)

↳ so nekakšna skrajna razmišljanja, ki danes veljajo za napačna, saj vemo da se ti trije dejavniki med sabo prepletajo

- INTERAKCIJA: vpliv enega dejavnika soodloča, kakšen bo učinek (npr.: ugodno okolje vpliva na boljši razvoj sposobnosti)

- Toda kljub temu lahko nekatera lastnost prevlada, saj so določene lastnosti prirojene, določene pa pridobljene in se pod različnimi pogoji različno razvijajo:

OSEBNOSTNE LASTNOSTI:	prirojenost/ pridobljenost	odvisnost od dednosti	koeficient hereditarnosti
o temperament : način čustvovanja (kako se kažejo, močna, pogosta so čustva)	prirojenost	3.	50%
o značaj : kako je vedenje v skladu z družbenimi normami (pridnost, ...)	pridobljenost	4. najmanj odvisen	manj kot 50%
o sposobnost	prirojenost	2.	60%
o telesna zgradba/ konstitucija	prirojenost	1. najbolj odvisen	85-95%

1. **DEDNOST:**

- Nosilci dednosti so **geni**, ki so nosilci informacij, o tem kako se bo neka lastnost razvila in do kakšne meje se bo razvila
- Geni so nek potencial (ki se lahko razvije v ugodnem okolju) ali/in neka meja/omejitev

(EKSPERIMENT: Psiholog je vzgajal svojega otroka in šimpanza skupaj-toda pri šimpanzu se niso razvile enake sposobnosti, kot pri otroku-ni mogel brati, računati..., kljub enako ugodnemu okolju)

Koeficient HEREDITARNOSTI: nam pokaže, koliko je neka lastnost odvisna od dednosti (delež razlik med posamezniki v neki lastnosti, ki je odvisna od dednosti)

- o izraža se v procentih (100%-najbolj odvisen od dednosti)
- o od 0 do 1 (0:odvisna od okolja-materi jezik, 1:od dednosti-krvna skupina)
- o do tega faktorja so prišli z različnimi raziskavami:
  - primerjavi sorodniških parov (brat-sestra, starši-otroci-koliko se ujemajo v neki lastnosti)
  - proučevanje razlik posvojenih in bioloških otrok (isto okolje)

- enojajčni dvojčki, v različnih okoljih

2. OKOLJE:

- pod vplivom okolja se razvije dedni potencial/material (ugodnejše = večji potencial)
- Človek in okolje se povezuje v nek ZAJEMNI SISTEM, med njima pride do nekih izmenjav snovi (npr.: hrana, informacije in energija)

• Okolje delimo na:

NARAVNO OKOLJE	DRUŽBENO/SOCIALNO OKOLJE
<ul style="list-style-type: none"> o je okolje, ki nas obdaja o nujno potrebno za človekovo preživetje, ker mu zadovoljuje osnovne <u>organske potrebe</u> (hrana, voda, kisik) 	<ul style="list-style-type: none"> o je človekov produkt (šole, ustanove, ...), vključno z drugimi ljudmi o brez njega človek ne preživi - ker: <ul style="list-style-type: none"> - se rodi <u>psihofizično nedonošen</u>/potrebuje veliko časa ob sebi starša da sploh preživi - nujno potreben za normalen <u>osebnostni razvoj</u> - ker je človek socialno bitje/drugače pride do čustvene, socialne deprivacije (□) - v družbenem okolju poteka <u>socializacija</u> - proces uvrščanja človeka v družbo (spoznavanje dr. norm, ustreznega obnašanja) najmočneje v otroštvu; dejavniki soc.: družina, vrstniki, mediji, šola... - <u>pridobivanje informacij</u> iz družb. okolja (mediji, drugi ljudje)

- Če pride v razvoju do motenj se pojavi:
  - o **čustvena deprivacija**: odtegnitev čustvenih stikov (pri otrocih brez staršev v SIROTIŠNICAH - ne poznajo ljubezni, čustvenih stikov, navadno telesno šibkejši) kot odrasli pa imajo težave (z izkazovanjem čustev, v odnosu z drugimi)
  - o **socialna deprivacija**: odtegnitev socialnih stikov (npr.: samica), takšni otroci se duševno ne razvijejo (npr.: VOLČJI OTROCI - vzgojili so jih volkovi, zato se obnašajo kot volkovi)

Primerjava med **dednostjo** in **okoljem**:

	otrok ↓ podeduje gene ↓	vzgoja, pogoji, okolje
družina: glasbenik:	posluh	če so starši glasbeniki, bodo otroka bolj podpirali, mu kupili instrument...
športnik:	talent, konstitucija telesa	starši ga bodo podpirali, ga vozili na treninge...

(Dejavnika se med sabo zelo prepletata, njune vplive je težko ločiti)

3. SAMODEJAVNOST:

- Človek ni pasivni produkt dednosti in okolja, ampak je aktivno bitje, ki ima LASTNO VOLJO.
- Je dejavnik, ki izhaja/temelji na človekovi lastni volji
  - Poteka v 4 fazah:
    1. zamisel: (si nekaj zamislimo-IZLET)
    2. namera: (oblikovanje namena za neko dejanje-ALI BI ŠEL NA IZLET?)
    3. odločitev: (za dejanje se dokončno odločimo-JA,ŠEL BOM NA IZLET)
    4. izvedba: (nekaj izvedemo-GREŠ NA IZLET)
  - Funkcije samodejavnosti:
    - o človeku omogoča odločanje in izbiranje
    - o do odločanja in izbire pride v novih, spremenjenih situacijah, pomembnih situacijah, kadar imamo več možnosti
- druga vsakdanja opravila so rutine: navade, ki jih avtomatično izvajamo (samodejna) □ tako prihranimo energijo in čas □ taka je večina opravil